

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL:
în România un an . . . . . 10 lei
„ „ sease luni . . . . . 6 „
În toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei.

No. 9.

DUMINICĂ 7 Iunie 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI:

Revenirea expedițiunii Shackleton de la polul sud.—*Revista revistelor.*

POLITICĂ:

ION D. ARGINTEANU. *Uniunea popoarelor balcanice.*

CRITICĂ LITERARĂ:

DR. K. KRÂSTEFF-MIROLJUBOFF. *Privire asupra literaturii bulgare contemporane.*

PEDAGOGIA:

PANĂ POPESCU. *Problema educațiunii și noile îndrumări pedagogice.*

Z. BĂDEANU. *Teatrele de vară.*

CHEȘTIUNI SOCIALE:

A. ȘTEFĂNESCU-GALAȚI. *Asupra dreptului social.*

LITERATURĂ:

ALFRED TENNYSON. *Ulysses.*

B. NEMȚEANU. *Istoria unei idile.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

E. P. *Conservatorul de artă dramatică: Examine și programe.*

NOUȚĂȚI

Revenirea expedițiunii Shackleton de la polul sud.

Expedițiunea plecată la polul sud, sub conducerea căpitanului Shackleton, s'a înapoiat zilele acestea la Londra.

Căp. Shackleton a avut ocaziunea să facă o mulțime de observațiuni, cari în curând vor fi date publicității.

Grație acestei expedițiuni acum știm că pe când polul Nord, este înconjurat de o mare de gheață, polul sud cade pe un continent muntos, cu înălțimi de 3000 — 4000 de metri.

Căp. Shackleton a avut să lupte cu foarte multe greutăți, întocmai de altfel ca și Nansen la polul Nord. Expedițiunea a ajuns până la o distanță de 178 kilometri lângă polul Sud.

* * *

Revista Revistelor.

Convorbiri critice, 25 Mai. Nuvele și poezii semnate de d-nii I. Minulescu, Em. Gârleanu, Corneliu Moldovan, E. Lovinescu, etc. — D. M. G. Dragomirescu vorbind de machetele monumentului *Unirei*, expuse în pinacoteca dela Ateneu, recomandă macheta expusă de sculptorul C. Paciurea: «Macheta d-lui C. Paciurea, asupra căreia vreau să atrag atențiunea tuturor iubitorilor de artă, merită această luare aminte prin faptul că singura din toate — și în afară de un amănunt ce poate fi modificat — îndeplinește condițiunile de *simplitate*, *varietate* și *măreție*, de *originalitate*, de naționalism și de *impersonalism* ce se cer dela un monument în care e vorba a se eterniza un măreț fapt social elementar, un fapt puternic și întreg, izvorât din avântul unui neam, iar nu din gândul cutărei sau cutărei personalități politice.

Ideia e aceasta: Pe un măreț bloc de marmoră, împrejurul căreia zărim că se învârtește în relief accentuat o horă infinită, — vedem cum un bour și un vultur sdrobesc, într'un puternic avânt, pe un om căzut la pământ. Dacă în locul acestui om, sculptorul ar pune un monstru, o nagodă fantastică, ce ar simboliza în chip și mai limpede, și mai unitar, vrăjmășia seculară și nefirească diintre cele două Principate, reprezentarea simbolică, cu toate condițiunile enumerate mai sus, ar fi desăvârșită».

Ramuri, 15 Mai. — De când a criticat literatura poporanistă, d. Duiliu Zamfirescu a pierdut pentru apostolii poporanismului toate însușirile sale de scriitor. D. Tomescu, criticul dela *Ramuri*, are meritul ca, înainte chiar de a se fi pronunțat pontifii dela *Viața Românească*, să-și spună cuvântul său răsunător, cu ocazia recenziei romanului *Indreptări*. Pentru criticul craiovean d. Duiliu Zamfirescu a dat la lumină o scriere cu totul nereușită. „*În sfârșit, d. Zamfirescu n'a izbutit să-și exteriorizeze lumea concepțiilor sale în tipuri obiective de personalitatea sa, și mai ales n'a reușit să creeze tipuri sintetice, caractere reprezentative care să concentreze în ființa lor anumite pasiuni, anumite tendințe și anumite adevăruri sufletești, ale vieții noastre de azi.*

Încă odată, lucrarea d-lui Zamfirescu nu poate fi numită roman.»

Și apoi cu o muștrare plină de înțeles, criticul continuă: «Căci vedeți, d-le Zamfirescu, ca să poată cineva scrie un roman al vieții noastre actuale, trebuie să aibe o mulțime de însușiri sufletești, pe care d-voastră le-ați avut, dar le-ați pierdut.»

Le-ați pierdut mai ales de când ați vorbit la Academie, ar fi putut adăoga d. Tomescu. La două pagini, după această acerbă critică, îndreptată contra d-lui Duiliu Zamfirescu, ur-

mează în aceeași revistă o schiță semnată: Al. G. Doinaru. Această schiță, croită după gustul poporanistilor, este desigur aleasă înadins ca să umilească pe autorul romanului *Indreptări*. Cititorii vor aprecia îndată însușirile sufletești... pe cari nu le are d. Zamfirescu, spre marea părere de rău a revistei craiovene. Schița este intitulată *Viața în provincie...*» Intr-o zi am târguit din băcănia A. Faptul, în sine, nu are nici o însemnătate; dar în orașul Râmnicul Sărat are o însemnătate uriașă. A doua zi, la cafeana când am intrat înăuntru, am observat o mișcare de scaune foarte curioasă. Unii dintre domnii de acolo s'au întors cu spatele la mine: alții bine înțeles, s'au întors cu fața. Cred că pricepi de ce s'a întâmplat această manifestație în contra mea, prietenoasă și dușmănoasă dintr'odată. Cei cari s'au întors cu spatele la mine, erau consumatorii băcăniei B.: iar ceilalți cari m'au primit bine erau consumatorii băcăniei A.

«A doua cumpărătură am făcut-o dela băcănia B.. Cu chipul acesta, mă gândeam, voi împăcă amândouă felurile de consumatori și nu voi avea pe viitor simpatii și antipatii într'aceiași cafeana.

«Dar gândul meu nu s'a îndeplinit. A doua zi am fost întrebat chiar pe sala tribunalului de un cetățean:

— «De ce ați trecut dela conservatori la liberali?»

„M'am uitat curios la dânsul și i-am răspuns:

— «Domnule, eu nu fac politică. Nu sunt nici conservator nici liberal.

— «Atunci, dacă nu faci politică, spune cetățeanul meu, de ce n'ai mai târguit dela băcănia A. și te-ai dus la băcănia B.

Nu i-am răspuns nimica, fiindcă la întrebările acestui dobitoc nu aveam nici un fel de răspuns. M'am mulțumit să ridic din umeri și să-i întorc spatele.»

«Intr-o zi mă pune dracul să intru în vorbă mai lungă cu un cunoscut.

«Intre altele, îi spuncam c'ași vrea să mă însor, să am casa mea, și să nu mai fiu nevoit să mănânc la singurul și prostul birt din Râmnicul Sărat. Da, dragă prietene, mă gândeam să mă însor, pentru îndreptarea stomacului meu bolnav, iar nu pentru plăcerea sentimentală ce ași fi avut-o pentru vre-o femeie. Mărturisire plină de cinism, plină de necuviință, dar în același timp plină de adevăr. La urma urmei de ce n'ași fi sincer cu tine?»

Ne oprim aci cu citatul, căci dacă ar fi să re-producem în întregime schița d-lui Doinaru am umili prea mult pe d. Zamfirescu!

A apărut o nouă revistă literară cu începere de la 1 Iunie, ea poartă numele de **Carmen Sylva**, și se anunță vijelios.

«Viața noastră socială face efectul unui torent de apă furioasă, care, pornind din culmile munților, se prăbușește la vale pe albia râului, târând spre imensitatea mării tot ce apucă, tot ce întâlnește.

«Tot așa, prăbușirea noastră dela existență la neant, cu gemetele și urletele luptei care ne duce dela cecece am fost la cecece nu mai suntem, inspiră groază și înmărmurește sufletul acelora care, mai presus de noi, ar privi-o mai de departe».

După vijelie, următoarea profesie de credință.

«*Carmen Sylva* nu va trîi din bugetul Ministerelor, dar va da de lucru celor care îl svântă.

«Poate chiar nu va face literatură, dar va face ceva mai util decât cei care o fură.

— Va face cenzură!

În sumarul revistei poezii și diferite schițe semnate de Th. M. Stoenescu, Fl. Cristescu, Scarlat C. Moscu, Mircea Demetriad, etc,

Indreptarea învățământului, 15 Mai. Un «ortodox răsăritean» insistă să-i se dea răspuns la întrebarea pusă într'un număr anterior al revistei, și anume la întrebarea: «de a se ști, dacă, potrivit prescripțiilor *Constituției și legii organice a Sf. Sinod*, d. Spiru Haret are sau nu dreptul de a lua parte la dezbaterile acestui înalt și sfânt corp, în calitate de ministru».

«Am arătat în acel număr ce zice Constituția și legea organică a Sinodului Bisericii ortodoxe române, și față cu diferitele discuțiuni ce s'au făcut și se fac, cu privire la *eterodoxia* actualului ministru de culte, am socotit necesar să facem o respectuoasă rugămintă, atât d-lui Spiru Haret cât și membrilor Sfântului Sinod, de a lămuri această chestiune care turbură liniștea și conștiința drept credincioșilor Bisericii române».

Din **Lumina**, organ naționalist-independent, sub conducerea unui comitet *studentesc*, dela 31 Mai, cităm ca document al vremii următoarele dintr'un articol intitulat „*Noi și Regele*»).

«Noi nu înțelegem că dacă suntem pentru principiul unei Dinastii streine, monarhice, constituționale, să nu discutăm faptele Regelui, spunându-ne asupra lor părerile de bine sau de rău, după cum vom chibzui.

«Căci dacă e adevărat că, *după cum va fi tinerimeu de azi, așa va fi și România de mâine*, cuvinte rostite tot de Rege, apoi suntem mulțumiți când astăzi ne simțim conștiința națională redeșteptată. Dacă noi suntem astfel acum, și ne simțim conduși de sentimente umanitare și de dreptate pentru toți locuitorii României, ne sburdă inima de bucurie, gândindu-ne că mâine, vor fi mai mulți ca noi.

«Terminăm încredințând pe Rege și pe cei ce-s interesați în cauză, că:

«Nu suntem antidinastici, dar vrem ca Constituția și toate legile țării, să se aplice deopotrivă pentru toți, iară nu părțile rele pentru cei mici și neputincioși, și cele bune pentru cei mari și ai lor.

Să nu ni se răspundă cu vechea gogoriță: Regele este suveran constituțional și, numai domnește, nu guvernează. Știm ce înseamnă la noi Constituție, și asemenea știm că, Regele, centrul în jurul căruia se învârtesc cu lingușire miniștrii și demnitarii țării, a știut să facă din *leu miel*, și *din trădător, confident credincios*, dar mite din *Lege, Lege*».

Țara noastră, din Sibiu, 31 Mai. D. II. Chendi relativ la aniversarea morții lui Eminescu:

«Eminescu este al tinerimei și numai al ei. Scăderile ei le-a biciuit și virtuțile ei le-a înălțat. În pieptul ei a sădit atâtă simțiri și o atât de profundă conștiință a iubirei ideale. Căci ce a fost iubirea în poezia d'înaintea lui și ce în cele multe, scrise în urmă? O versificare ușoară, tresăriri trecătoare, simțiri la suprafață și multă superficialitate. Omenește, el singur s'a apropiat de tinerime, cântându-i iubirea pe întreaga gamă a pasiunilor, dela cea mai inocentă fericire, până la înălțimea durerilor neîndurate.

«Să serbeze tinerimea deci.»

VERAX

BIBLIOGRAFIE

Ioan Russu Șirianu, Iobăgia. Vol. I. până la finea secolului XV. Arad. 1908. Prețul 5 coroane.

Ioan Russu Șirianu. Români; din statul ungar. 1904.

Dostoievsky Precociei (Biblioteca Alcalay).

Chamisso Omul care și-a pierdut umbra. (Biblioteca Alcalay).

POLITICA

UNIUNEA POPOARELOR BALCANICE

De câțva timp, mai ales de la izbucnirea ultimelor evenimente din Balcani, prin care Turcia s'a ales cu regimul constituțional, Bulgaria cu independența, regalitatea și cu alipirea Rumeliei, iar Austria cu Bosnia și Herțegovina, a început a se agita serios ideea unei confederațiuni a popoarelor balcanice în vederea unei dezvoltări a lor comune în viitor pe cale economică și chiar politică.

De altfel, această idee nu este nouă. Este cu mult mai veche decât ar putea crede unii. S'au publicat până astăzi atâtea scrieri despre această chestiune cunoscută mai mult cu faimosul nume de *Chestiunea Orientului*, încât s'ar putea forma cu ele o bibliotecă întregă. De observat este că s'au schițat planuri și programuri diferite, urmărindu-se, bine înțeles, scopuri tendențioase, câte odată în favorul unuia din popoarele balcanice și în defavoarea celorlalte, ear de cele mai multe ori, în folosul vreunei puteri mari, pe socoteala celor mici.

Este drept că astăzi împrejurările se prezintă cu totul altfel, de oarece *omul bolnav*, după cum le-a plăcut diplomaților străini ca să numească imperiul Otoman, a început să dea semne de o viață nouă. Numeroase argumente și considerațiuni, cari se aduceau mai înainte pentru necesitatea unei alianțe între popoarele creștine din peninsula Balcanică, prin forța lucrurilor cad astăzi de la sine. Totuși, ideea rămâne în picioare. Ea se impune astăzi chiar cu mai multă putere decât oricând.

Eată acum în trăsături generale diferitele faze prin cari a fost prezentat și dezvoltat în cursul unui semi-veac proiectul unei confederațiuni balcanice.

La 1860, Dionyse Rattos a publicat la Paris o carte (*Constantinople, ville libre*), despre care s'a vorbit mult în cercurile politice de atunci. Autorul propunea, ca Sultanul să fie gonit cu forța în Asia, alegându-și de capitală Meca, ori Medina, ori Alexandria, iar Constantinopolul să fie declarat oraș liber. Totdeodată popoarele creștine din imperiul otoman să fie organizate în state federative.

În acelaș an, un alt distins publicist, C. Casati, a dat la lumină o lucrare (*Le réveil de l'Orient*), prin care propunea ca și Turcia să facă parte din această confederație. De notat este că autorul exprimă temerea, că Austria se va opune din răspuțeri contra acestei mișcări.

După războiul de la 1877, bărbații politici și mai ales publiciștii din Franța, au început a se ocupa mai de aproape de această chestiune. S'a constituit la Paris un comitet, din care făceau parte distinse personalități politice și literare, lucrând de comun acord cu *Ligue internationale de paix et de progrès*. Comitetul acestei Ligi a adresat la 1886 către opinia publică luminată din lumea întregă, și către toți bărbații politici de seamă din Europa, un apel călduros, prin care cerea

ca să sprijine acțiunea ei, care tinde la organizarea federativă a popoarelor balcanice, sancționată de neutralizare, sub garanția marilor puteri.

Distinsul scriitor englez, Ed. Engelhardt, observă însă, într'o revistă franceză (*Annales politiques et littéraires*, 1902,) că spiritul de acomodare și de împăcare în domeniul intereselor politice presupune un grad de civilizație, la care toți factorii uniunii balcanice n'au ajuns încă.

După câți-va ani vedem pe scriitorul rus Danilewski publicând o carte (*La Russie et l'Europe*, Petersburg, 1899), inspirată de cele mai șoviniste sentimente panslaviste. Autorul propune, ca Slavii din Austria să formeze un regat aparte, iar Slavii din Ungaria, împreună cu Serbia, un alt regat, România să ocupe Transilvania, Bulgaria să ia Macedonia, iar Rusia să ocupe Constantinopolul. Conte Kamorowski a emis un plan mai modest, propunând între altele ca orașul Constantinopol să fie declarat liber.

Englezii, voină să treacă de la vorbe la fapte, au înființat un comitet, compus din tot ce are Londra mai distins în lumea clericală, aristocratică și științifică, precum Syr James Bryce, Herbert Gladstone, Edmond Fitzmaurice, mai mulți episcopi și alții. Din *Balkan Committee* fac parte totdeodată mai mulți bărbați politici de frunte și scriitori distinși din Franța și Italia. Acum doi ani s'a deschis la Londra, din inițiativa acestui comitet, o expozițiune balcanică cu scop de a contribui la dezvoltarea legăturilor comerciale între Anglia și Orient. În cât privește influența sa politică, se știe că ea a fost hotărâtoare asupra mersului evenimentelor din urmă petrecute în Turcia.

În Franța există de mult o societate pentru răspândirea limbei franceze în Orient, iar acum de curând s'a înființat o societate «Les Amis de l'Orient», prin care se urmărește propagarea sentimentelor de împăciuire între popoarele balcanice și totdeodată dezvoltarea influenței comerciale și politice a Franței în țările din răsăritul Europei.

Se vorbește că există și un proiect de alianță slavo-italiană, la care lucrează Ricciotti Garibaldi și D-r Pacivici din Croația, pe baza următoarelor trei puncte însemnate: Popoarele slave din Austria și Balcani se vor organiza independent, Italia va ocupa Triest, Trenta și Istria, iar popoarele balcanice se vor constitui într'o federație.

O propunere, care ni s'a părut pe cât de originală pe atât de simpatică, a fost aceea emisă acum patru ani (cfr. *Une confédération Orientale*, par un Latin, Paris 1905) despre care avem oare cari motive să credem că a fost inspirată de un însemnat bărbat politic din țară. Este vorba de o confederație balcanică, din care să facă parte și România, sub hegemonia Italiei.

Despre o confederație balcanică sub auspiciile Austriei s'a scris chiar în earna trecută în coloanele ziarului *Gross Oesterreich*, cu asigurarea că guvernul din Viena va putea înființa între altele și o bancă mare la care statele balcanice vor putea găsi credite eftine.

Intr'un cuvânt, se poate zice, că chestiunea federațiunii popoarelor balcanice, a ajuns astăzi la un stadiu destul de înaintat. Ministrul de externe italian, d. Tit-

toni, în discursul său memorabil din toamna trecută, a declarat că dorința arzătoare a guvernului italian a fost pururea, ca să vadă aceste popoare unindu-se pentru a luptă împreună cu mai mult succes contra oricărui pericol din afară. Franța, Anglia și Rusia susțin de asemenea cu aceeași căldură și stăruință această cauză de mântuire pentru fiecare din micile state balcanice.

Merită să relevăm că în Serbia și Bulgaria există un curent puternic pentru o confederațiune, și dacă până acum nu s'a putut—și nu se va putea credem nici în viitor—înjgheba între aceste două state un început serios în această direcție, cauza este, că între cele două popoare transdanubiene există animosități și mici ambițiuni, cari nu vor dispărea decât atunci când în această confederație va lua parte și un popor, care prin situația sa geografică, prin trecutul său, și prin puterea morală ce și-a câștigat în fața Europei, poate servi în orice moment drept un factor mediator de împăciuire și de bună înțelegere între Sârbi și Bulgari. Acest popor nu poate fi altul decât poporul român. Imperiul bulgaro-vlah din Evul Mediu și războiul dela 1877 sunt dovezi de legături neperitoare dintre Români și Bulgari. Constatăm cu plăcere, că Bulgarii animați de sentimente, cari le fac onoare, afirmă aceste legături ori de câte ori ocazia li se prezintă. Intre noi și Sârbi de asemeni, istoria ne arată că n'a existat în decursul veacurilor nici cea mai slabă umbră de neînțelegere. Din contra, avem dovezi să credem, că între poporul nostru și cel sârbesc există sentimente ascunse de prietenie și înfrățire. În toate timpurile de persecuție și de viață amară, mai ales în epoca fanarioșilor numeroși țărani români au găsit refugiu pe pământul sârbesc, unde au găsit cea mai largă și călduroasă ospitalitate. Poate că această tainică înfrățire, este o reminiscență din epoca de glorie, când primii domni români au consacrat legături de sânge cu voivozii de peste Dunăre.

Astfel, Alexandru Basarab, renumitul domn care a început întemeierea principatului Munteniei, a avut două fiice, pe una a dat-o după Strașimir, țarul bulgar, dela Vidin, iar pe a doua Lenka, după Vukașin, regele Serbiei. Dan Vodă, fiul lui Radu cel Negru, avea de soție pe fiica voivodului sârb Vuc Brancovici. Soția lui Neagoe Basarab, *Despina Milița*, era fiica lui Lazăr, despotul Serbiei. Pe această nobilă femeie ne-o arată istoria că și-a vândut toate giuvaericelele și sculele prețioase, pentru a vedea terminată mânăstirea dela Curtea de Argeș. Din acelaș neam al despoților Serbiei, era și d-na Elena, soția lui Petru Rareș al Moldovei.

Dar și fără aceste considerațiuni istorice, experiența trecutului este destul de lungă și de amară, pentru a vedea oricine, că aceste popoare nu pot ajunge la deplina lor dezvoltare, decât atunci când vor lucra împreună, stabilind între ele legături pe cât de strânse pe atât de trainice. Bulgarii știu că România nu urmărește în Macedonia decât un interes de cultură și de conservare națională, iar Sârbi sunt convinși că Români din Regat doresc deopotrivă ca și dânșii înfrângerea trufiei maghiare și a perfidiei celor din Viena.

Noi, Români, de asemenea trebuie odată să fim pătrunși de adevărul, că în alianța cu vecinii noștri de peste Dunăre, putem găsi forța ce ne lipsește astăzi, spre a putea fi de un folos real pentru soarta fraților noștri de peste munți pe deoparte, iar pe dealta, pentru a mântui țara de robia economică a străinătății.

Nu este timpul a schița un plan mai detaliat. El trebuie să răsară în mod firesc din stabilirea treptată de legături de tot felul între poporul nostru și popoarele vecine și să se dezvolte după nevoia împrejurărilor viitoare. Deocamdată ținem să arătăm că în această organizație federativă, nu se cere nimănui să facă cel mai mic sacrificiu. Fiecare stat își va păstra cu totul intact principiul suveranității sale naționale; dreptul de a se guvernă înăuntru prin legi particulare; de a fi reprezentat în afară prin agenți particulari ca până acum și chiar dreptul de a încheia alianțe cu alte state, numai să nu fie în paguba vreunui alt stat federat. Nu se cere decât un singur lucru și anume alegerea unei comisiuni, compusă din membrii delegați de către statele federate și ca hotărârile luate de această comisiune sau dietă, să fie aplicate de fiecare stat în parte.

Dar se va zice, o confederație nu poate fi durabilă, când este compusă din rase diferite. În această privință avem o declarație importantă a lui Renan (Cfr. *Mélanges historiques et religieux*, Paris 1904), care zice: «Adevărata bază a unei națiuni, mai presus de limbă și de rasă, este consimțământul populațiilor, este voința lor, de a continua sau de a începe să trăiască împreună».

Este drept că în România această idee nu este tot așa de popularizată, ca și la vecinii noștri de peste Dunăre. Nu vedem, însă, nici o greutate pentru a se ajunge la acest rezultat, mai ales că numeroși bărbați români politici de frunte au fost și sunt cu totul pentru o confederație cu statele balcanice. Astfel au fost—dintre cei cari nu mai sunt astăzi în viață,—Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, generalul Tell, doctorul Davila, B. Hajdeu, Vasile Urechia și alții.

Dintre bărbații, cari exercită în prezent un rol însemnat în viața noastră politică, cităm pe d-l Take Ionescu, care acum șase ani a publicat în revista *Monthly Review* din Londra un articol foarte important privitor la această chestiune. Intre altele, zice: «Cu toate deosebirile de rasă, de caracter, de limbă și de moravuri, totuși se găsește în viața comună din trecut și în interesul lor comun de astăzi, o bază puternică pentru alcătuirea unei federațiuni viitoare. Numai ea poate să dea acestor state—cari, luate fiecare în parte, sunt slabe—o putere însemnată, pentru a putea exista de sine și pentru a nu mai fi niște simpli sateliți, primiți când cu mai puțină când cu mai multă grație și bună voință de cutare sau cutare putere mare.»

Sunt așa dar destule motive, cari pot îndreptăți pe cineva a crede, că pentru ajungerea unui scop așa de mare, nu s'ar opune greutăți de neînvins. Nu trebuie decât o muncă stăruitoare de oameni luminați și patrioți pentru ca ideea să pătrundă până în cele mai adânci mase ale poporului. Cele mai grele obstacole vor fi desigur puse în cale de către acci din afară,

din partea vreunei puteri interesate. Dar aceste obstacole vor forma cea mai bună dovadă, că opera întreprinsă este o operă măreață și folositoare popoarelor balcanice.

ION D. ARGINTEANU.

CRITICA LITERARA

PRIVIRE ASUPRA LITERATURII BULGARE CONTIMPORANE

I

Ivan Wasoff. Theodor Wlaikoff-Wesselin

*Ivan Wasoff*¹⁾ a exprimat în operele sale, în chipul artistic, dacă nu cel mai perfect, desigur însă cel mai complect și mai caracteristic — tendințele spirituale și sociale a celor dintâi zece ani după întemeierea Principatului bulgar. Nimeni nu a descris așa de fidel ca dânsul sufletul epocii de tranziție, cu patriotismul ei sgomotos și frazeologic, cu nostalgia-i romantică, după «bătrânele vremuri bune de odinioară». Din nefericire însă, timpurile agitate în care Wasoff a trăit anii cei mai însemnați ai dezvoltării sale poetice, au făcut cu neputință o limpezire a artei sale și perfecționarea talentului său. Dar cu toate că n'a creat opere de o frumusețe și o pătrundere clasică totuși, mulțumită expunerii sale vii și sensibilității cu care urmărește fenomenele vieții zilnice, el rămâne scriitorul cel mai citit al ultimilor 20 de ani din veacul trecut. Insemnătatea ce și-a dobândit-o literatura noastră încă într'un timp când valorile spirituale aveau puțină importanță, precum și de altă parte, stima de care ea se bucură în străinătate, o datorim lui și mai ales statorniciei sale neschimbătoare pe terenul literar, cu toată defavoarea timpului.

Independent de Wasoff și cu câțiva ani înainte de a fi trecut el la roman, un tânăr, *Theodor Wlaikoff Wesselin*, (n. 1865) crease nuvela noastră artistică și o aduse la o mare dezvoltare.

Meritele lui Wlaikoff, privitoare la nuvelă, constau mai cu seamă în aceea că, el nu bază poveștile sale pe întâmplări exterioare, precum se întâmplă de cele mai multe ori la Wasoff, care fu un elev al Francezilor, ci își propunea în fiecare dată câte o problemă psihologică și creia pe aceasta caracterele, după cum puteau să reiasă din mediul nostru special. Wlaikoff trebuia să ia materialul său din viața dela țară, de oare ce viața noastră dela oraș, din timpurile dela 80, precum și azi în parte, nu putea să-i ofere nimic tipic național. În acest fel creă o serie de tipuri populare, cum nu se găsesc la Wasoff. Chiar în prima sa operă, fermecătoarea idilă țărănească «Nepoata», (1887), dezvoltă tipul fetei bulgărești și lăsa să se ivească pentru prima dată înaintea ochilor noștri întregul mediu al vieții noastre dela țară. Printr'o artă mai matură în caracteristică și o precizie mai mare în expunere se dis-

tinge «Mătușa Gena» (1890), în care creă tipul național al femeiei bulgare, așa cum trăește în cântecele noastre populare: o consoartă credincioasă și iubitoare care nu se îngrijește atât de sine, cât de bunul renume al căminului ei. Mai plină de viață și mult mai adâncă în analiză psihologică este însă cea d'a treia operă a sa *Sluga* (1892) — ca pictură de suflete, cea mai bună operă din literatura noastră.

În ea Wlaikoff s'a încercat să întrebuițeze relații economice ca motive artistice, să descrie grijile și suferințele ce are să întâmpine individul în fața dispariției formelor economice patriarhale. În fond, în totdeauna aproape, interesul lui Wlaikoff nu a fost atât îndreptat asupra efectului artistic, cât ca să ajute omului simplu din popor în lupta lui împotriva forțelor reale care-i stăpâneau viața. Mai mult decât artist, el era un luptător politic și un apostol social. Totuși înainte de a se consacra complect politicii, scrise cea mai bună nuvelă a sa: *Ordonanța*. Aici el se ocupă pentru întâia oară cu noile relații ale vieții. Părăsind orizontul îngust al croilor săi — țărani naivi — caută acum să-i descrie pe aceștia în conflictele lor cu noile forme de viață.

Figurile principale ale acestei nuvele sunt descrise cu multă vioiciune. Mai întâi, bătrâna mamă a soldatului, care stă dusă pe gânduri, la fereastra îngustă a odăii sale. Ea nu poate pricepe, cum pentru bietul ei copil, care a îndurat atâtea, n'au găsit altceva decât să-l facă... ordonanță, și exclamă plină de amărăciune și ca să se consoleze: «Da, și aici, cei bogați și nobili au toate avantajile!» Apoi însuși soldatul, credincios, trist, tremurând doar la gândul că va trebui să apară în fața ofițerului său, de care toți au o frică de moarte. Incapabil să se adapteze la situația sa, el cade victimă tentațiilor mediului și neomeniei superiorului său.

Mai e încă slujnica obraznică dar deșteaptă, și ea o țarancă, care se adaptează însă noilor împrejurări și știe să exploateze bine viața ei liberă și ușuratică. Ea și-a găsit repede un drăguț, dar fiindcă acesta o părăsește lăsând-o într'o stare interesantă, biata ordonanță care și-a lăsat mândruța lui la țară, trebuie în urma poruncii ofițerului, să ia de nevastă pe camarada lui de serviciu.

În sfârșit, mai găsim în această nuvelă, siluetele bine conturate ale familiei ofițerului în care servește soldatul, și în care doamna căpităncasă face și ea pe ofițerul...

Marile calități poetice și artistice ale acestei nuvele dădură loc speranței că scriitorul, punându-și probleme mai superioare, eră chemat să ne dea opere care să îmbrățișeze viața în toată complexitatea și bogăția ei.

Din nefericire însă, după 1899 preocupările politice și social-economice ale lui Wlaikoff devin la el preponderente până într'atât că reduc la complectă tăcere pe artist.

Pela 1901 începe să-l stăpânească convingerea că tendințele sale cele mai personale și mai adânci nu pot fi satisfăcute prin nuvele, ci prin o harnică activitate politică.

Dela această dată Wlaikoff a renunțat complect la poezie și a devenit unul din întemeetorii și membrii

cei mai activi ai unui partid politic,—partidul *radical-democratic* care are la baza programului său principiul că, viața noastră politică trebuie pusă în strictă concordanță cu cerințele constituției bulgărești și că trebuie să isprăvim odată cu regimul personal și arbitrar al suveranului, care ne-a adus la un regim parlamentar iluzoriu.

DR. K. KÄRSTEFF-MIROLJUBOFF

PEDAGOGIA

PROBLEMA EDUCAȚIUNEI ȘI NOILE INDRUMĂRI PEDAGOGICE

Scăderea constatată în puterea lăuntrică a omului față cu înaintarea și răspândirea culturii tehnice, agitată din ce în ce mai mult chestiunea educației în școală. La noi s'a discutat chestiunea, în timpul din urmă, și de corpul didactic secundar, și de revistele pedagogice, și în scrierile filosofice.

Se aleg din aceste discuțiuni două metode deosebite după felul cum au înțeles îndrumătorii lor, până unde a ajuns știința psihologiei cu definițiunea caracterului.

Una reprezentată de aceia cari nu iau în considerare că științificește nu s'a dat o explicațiune suficientă genezei caracterului și că, din această cauză, moraliștii și pedagogii nu s'au putut înțelege asupra mijloacelor de educație. Aceștia cred că dezvoltarea funcțiilor raționale are o influență hotărâtoare asupra caracterului și susțin că dacă școala nu și-a ajuns ținta educativă, cauza este că nu s'a exprimat în legi, regulamente și programe școlare, cele mai bune sfaturi și principii răspândite în lumea pedagogilor și moraliștilor. Pentru aceștia, problema educației stă în reforma didacticei pe baza principiilor cunoscute până acum.

Alta reprezentată de aceia cari își dau seama până unde a ajuns psihologia cu explicațiunea genezei caracterului și că, din cauza ignorării acestei chestiuni, pedagogii nu au putut găsi mijloacele educative. Aceștia nu mai cred în puterea hotărâtoare a funcțiilor raționale asupra caracterului și nu mai dau importanță neconținutelor schimbări de legi, regulamente și programe școlare. Aceștia se preocupă de îndrumarea unui studiu amănunțit al sufletului copilului și de organizarea unei munci a corpului didactic, întemeiată pe metode experimentale, fiind convinși că numai astfel școala va găsi o călăuză sigură pentru a contribui la buna creștere a copiilor.

Cea dintâi metodă se vede în discuțiile corpului didactic secundar, provocate în 1907 de circulara ministerului Instrucțiunii publice asupra personalității morale, iar cea de a doua în lucrarea D-lui Rădulescu-Motru, intitulată *Futerea sufletească*.

Discuțiile, provocate de circulara din 1907, nu au deschis nici o cale nouă în munca corpului didactic pentru că nici îndrumătorii, nici cei cari și-au spus cuvântul în acele discuțiuni, nu au putut preciza cauzele cari au împiedicat școala ca să și realizeze sco-

pul educativ. Nu s'a arătat că, în principiile pe cari s'a întemeiat, există oarecare erori, și că în chipul cum se muncește în școală nu se poate exercita nici o influență asupra organizării activității elevului. Nu s'a bănuțit că mai toate datele psihologice pe cari se întemeiază metodele de până acum sunt luate după psihologia omului matur. De aceea nu s'a înțeles rostul unei cercetări experimentale și s'a căutat și răul și binele numai în forma organizației școlai.

Astfel, îndrumătorii oficiali spun corpului didactic, că școala își greșește ținta, dacă din cunoștințele ce dă și din puterile sufletești ce dezvoltă, nu pregătește arme pentru o puternică personalitate morală; dar, când este vorba să ceară fiecărui profesor observațiunile culese din experiență, îi vorbesc de cauze interne, cuprinse în organizația școlai și de cauze externe, cuprinse în raportul dintre școală și familie.

În limitele acestea, profesorii au discutat despre legi, regulamente, programe, directori, profesori, diriginți, numărul prea mare de elevi și profesori pe clase; despre raporturile familiei cu școala, etc. Despre actuala atitudine pedagogică și despre principiul pe care se întemeiază, nu s'a zis nimic.

Apoi s'au propus de către unii pentru înlăturarea influențelor rele externe, depărtarea liceelor și gimnaziilor din orașe. Pentru înlăturarea cauzelor interne au propus alții să se îndeplinească legile, regulamentele și programele școlare, cu puteri neîmpărțite în arendă, deputăție, senatorie, primărie, etc. Alții au adus propunerea pe care profesorul german, Dr. Ed. Martinak din Graz, a făcut-o la congresul infantilștilor germani în care arată planul potrivit unui studiu pentru cunoașterea vieții amănunțite a elevului.

Acestei din urmă propuneri, bună neapărat, nu i s'a putut găsi rostul, când însăși propunătorul român, vorbește despre cunoașterea vieții și faptelor elevului ca să constatăm *ideile* lui despre școală, familie, societate, natură, religie, viața politică, artă, sexul frumos și idealul lui. La dânsul este vorba de căutarea ideilor și înlocuirea celor rele printr'o «dăscălire eticească» cu altele bune, pentru formarea personalității morale. Și ca o consesință logică a felului cum înțeleg problema pedagogică îndrumătorii oficiali, vedem că tocmai cei cari au vorbit cu entusiasm despre «sociologia școlai secundare», despre «soluțiuni practice în chestiuni limitate» au apărut ca factori primi în reformele de legi, regulamente și programe, cari au urmat după discuția despre personalitatea morală.

Din acestea se vede lămurit că la noi stăpânește tot vechea credință, că personalitatea sau caracterul se formează și se schimbă prin ideile sau cunoștințele ce i se comunică în școală. De aci necesitatea de a se schimbă legile, regulamentele și programele cari stabilesc măsura și felul ideilor ce trebuiesc comunicate.

În acest mod de a vedea lucrurile, nu s'a putut găsi în starea actuală a școlai noastre părțile în care stă răul și nu s'a putut simți necesitatea unui criteriu nou. De aceea, discuțiile asupra personalității morale, nu au contribuit cu nimic la deslegarea problemei educației caracterului. În corpul didactic secundar nu se vede nici o încercare pentru organizarea muncii-

care ar duce la «soluțiuni practice în chestiuni limitate»; nu se vede o idee clară despre rostul cercetărilor în sufletul copilului. Nu se pune preț mare pe metoda profesorului în clasă și se dă o valoare extra activității extrașcolare.

Lucrarea d-lui Rădulescu-Motru, intitulată *Puterea sufletească* se ocupă tocmai de chestiunea ignorată în discuțiile provocate de circulara din 1907, adică tocmai de chestiunea genezei caracterului. În această lucrare se găsesc îndrumări bune pentru aflarea rostului studiului amănunțit al sufletului copilului, pentru înțelegerea personalității morale și pentru orientarea micului felinar pedagogic al fiecărui profesor în căutarea mijloacelor potrivite formării puterii caracterului.

Aci găsim că puterea caracterului, ca orice putere, este supusă unei legi. Legea aceasta se observă în legătura ce se face în sufletul omenească între imaginile de mișcare dobândite din experiența faptelor săvârșite și între noile imagini dobândite prin simțuri. Sufletul omenească înregistrează imaginile rezultate din mișcările propriului său corp și imaginile venite prin simțuri dela lumea din afară. Când este vorba ca o imagine, venită prin simțuri, prin inteligență dela lumea din afară, să se traducă în faptă, trebuie neapărat ca această imagine să caute în șirul imaginilor de mișcare, formate din experiența faptelor trecute, una cu care să aibă oarecare puncte de asemănare. Imaginea cea nouă, venită dela lumea din afară numai cu condițiunea căutării și găsirii punctelor de asemănare, poate să se traducă în faptă. Altfel nu folosește la nimic ori cât de multe și ori cât de bune idei ar trece prin capul cuiva.

În această operație sufletească, consistă mecanismul actului voluntar și puterea caracterului. Acea căutare de asemănări între imagini, însemnează că organizarea activității noastre se poate face numai pe baza dispozițiilor și înclinațiilor ce se găsesc în imaginile faptelor săvârșite de noi înșine, pentru că ele sunt hotărâtoare în caracter.

Numai într-un cânt noi oamenii suntem înzestrați cu imagini de mișcare, formate din experiența faptelor trecute, numai într-un atâta putem profita voluntar de orizontul ce ni-l deschide inteligența; motivele intelectuale sunt selecționate de dispozițiunile și înclinațiunile ce se găsesc în imaginile de mișcare: Din imensitatea motivelor pe care le prezintă orizontul intelectual, sunt utilizate în mecanismul voluntar numai motivele care corespund caracterului, adică corespund imaginilor de mișcare pe care le are individul în sufletul său.

«Omul este așa constituit sufletește, că nu poate să șteargă după voe urmele experienței sale trecute, ci trebuie să-și continue activitatea pe aceste urme, în cel mai bun caz, îmbogățindu-le pe aceste urme, dacă poate¹⁾»

A perfecționă caracterul, însemnează a perfecționă mecanismul actului voluntar; a perfecționă mecanismul actului voluntar însemnează a dezvoltă puterea de asociare și a utiliză experiența trecută. În chipul acesta, studiul amănunțit al sufletului elevului are un rost pentru că ne dăm seama că în locul ideilor, trebuie să cău-

tăm dispozițiunile și înclinațiunile cu care l-a înzestrat experiența proprie, și aceste dispoziții și înclinațiuni, să le dezvoltăm după legile asociațiunei. Caracterul experimental al metodelor de învățământ își găsește astfel o explicație.

«Dacă nu putem să întindem organizația școlii asupra vieții întregi a elevului, atunci să introducem viața reală și întregă a elevului în organizația școlii, adică să dăm elevului chiar în școală posibilitatea ca să se desvâlne până în adâncul sufletului, să fie el chiar sub privegherea educatorului, omul întreg așa cum va fi mai târziu. În vederea acestui scop să considerăm copilul ca ființă activă, nu receptivă, să schimbăm cu desăvârșire atitudinea noastră pedagogică față de el. Elevul să învețe nu și privind cu ochii la ceea ce facem noi, ci să învețe din efectul faptelor sale înșiși, să înceapă a se cunoaște chiar din școală ca ființă întreagă socială și nu ca o ființă trunchiată, potrivită unei vieți convenționale. Intocmai cum el învață a vorbi de mic corectându-și și adaptându-și treptat imaginile de articulațiune la imaginile acustice verbale, tot așa să învețe în școală a-și adapta fapta la cunoștința teoretică. Să experimenteze el însuși în orele de școală toate cunoștințele pe care le învață. Prin experiența lui proprie, să cunoască legile fizice ale naturii externe, precum și legile sufletului. Prin lucru să ajungă a ști lucră. En forgeant on devient forgeron. Să iasă din școală cu deprinderi formate în orice gen de activitate, căci atunci va eși și om cu caracter format; caracterul se formează în același timp cu adaptarea mișcărilor sale sub imaginea kinestetică a întregului corp. Omul care poate ce vrea, nu acel ce vrea numai să poată, este omul de caracter. Elevul care din școală s'a deprins să asocieze fapta la cunoștință, acela și-a câștigat și mijlocul de a putea aceea ce voește. El este omul pregătit pentru lupta vieții de astăzi¹⁾». Astfel ne găsim în față cu două îndrumări pedagogice plecate de la puncte de vedere cu totul deosebite.

Într-una nu se ia de loc în considerare mecanismul puterii sufletești pe care școala este datoare s-o desvâlne; nu se ia nici unul dintre elementele acelui mecanism ca bază a îndrumărilor. În schimb se ia cu toată graba idealurile și teoriile de aiurea, se creiază cu ele o atmosferă prielnică reformatorilor de profesie, cari vor înlocui totdeauna, în cercetările lor, sufletul elevului cu legea, regulamentul și programa analitică.

În cealaltă, a D-lui Rădulescu-Motru, se lămurește mecanismul acestei puteri sufletești, după care umblă școala; se lămurește legea după care el funcționează se stabilește elementul cel mai însemnat—*imaginile de mișcare*, depozitările înclinațiilor și dispozițiilor — și se indică pedagogului aceste elemente cum se indică horticultorului trunchiul sau ramura pe care trebuie să altoiască.

Lucrarea D-lui Motru ne face să vedem cauzele adevărate cari au împiedicat școala în educația caracterului, și, în atmosfera grea a ideilor pedagogice va-

1) Puterea sufletească p. 334.

1) Puterea Sufletească p. 331.

poroase, în care mișună corpul didactic, ne luminează direcțiunea în care ar trebui să se caute mijloacele posibile pentru educație.

Dacă această lucrare va intra în cercetarea corpului nostru didactic cât a intrat traducerea pedagogiei lui Adolf Mathias, putem nădăjdi că se va întemeia și în învățământul nostru o direcțiune practică și se va scoate din experiență proprie o cunoștință care să servească de călăuză sigură în educație.

PANĂ POPESCU
Profesor, Ploești,

TEATRELE DE VARĂ

Cu redeschiderea teatrelor de vară se impune o problemă, care nu prea a fost dezbătută, de și nu au lipsit discuțiunile referitoare la valoarea estetică și morală a pieselor cu cari se desfășează publicul nostru, în special pe timpul căldurilor.

Se înțelege că și chestiunea aceasta, pusă în mod larg, prezintă un deosebit interes. Cine vizitează grădinile din București, pe ale căror scene se reprezintă comedii cari sunt lipsite nu numai de însușiri artistice, dar și exploatează sentimentele cele mai puțin recomandabile ale publicului — nu poate să nu facă reflecțiile cele mai triste și mai descurajatoare. Mărginindu-se numai aici însă cronicarul, nu face decât să constate particularitățile psihologice ale publicului, care se hrănește cu asemenea literatură; jeluirile și măsurile de îndreptare, pe cari el le preconizează, sunt de cele mai multe ori zadarnice, pentru motivul că întreprinderile acestea, fiind și ele niște întreprinderi comerciale, trebuie să se supuie legii economice a cererii și ofertei: publicul având mentalitatea pe care o are, silește pe întreprinzători să-i dea ceace îi place, fiindcă altfel, marfa nu ar avea căutare. Publicul nostru, în mare parte, are gustul artistic încă primitiv, iar acest gust nu se poate forma atât de ușor.

De aceea ni se pare că ar trebui pusă în mai vie lumină fața cealaltă a acestei probleme, fiindcă astfel s'ar ajunge poate la o soluție mai mulțumitoare. Intr'adevăr, dacă publicul nostru nu a ajuns încă la dezvoltarea și desăvârșirea gustului literar și artistic, pricina trebuie găsită în mare parte, în faptul că școala nu s'a ocupat cu aceasta. Grija de căpetenie a școlii noastre fiind până de curând, numai aceea de a da cunoștințe de tot soiul, de a desvoltă — mai bine sau mai rău, după împrejurări — inteligența și aproape numai inteligența, este evident că partea cealaltă a sufletului rămâne să ia poteca spre care o duceă întâmplarea. Școala noastră nu s'a preocupat — și e întrebarea dacă se preocupă îndeajuns și azi — de caracterul școlărilor, adică de partea emotivă și voluntară a sufletului lor.

Chiar generațiile tinere au apucat vremea când literatura se reduceă aproape numai la teorie statistică și date biografice cu înșirarea seacă a titlurilor operilor, iar citirea operilor însăși, nu numai că nu le era recoman-

dată, dar chiar interzisă. Nu le rămânea deci acestor elevi de făcut altceva decât să ia la întâmplare spre a citi singuri și în ascuns cei mai mulți — operele literare cari le erau la îndemână. Neavând un criteriu de alegere și nefiind conduși și luminați de nimeni, ce avea să rezulte pentru publicul nostru? Firește, tocmai ce a rezultat și vedem sub ochi: lipsa de gust și de orientare în câmpul literaturii pe de o parte, iar pe de altă parte — concurgând și împrejurări de altă natură asupra cărora nu avem să insistăm — frivolitatea și dragostea condamabilă pentru trivialități.

La școală deci trebuie să ne adresăm, când e vorba de leacul stării morbide de astăzi; ei trebuie să-i dăm greaua sarcină de a pregăti pe cei ce au să aprecieze arta mai târziu. Când în școală se va da atenția cuvenită acestei probleme; când profesorii conștienți de sarcina ce și-au luat, se vor sili din toate puterile să puie pe elevi în stare de a distinge o sferă de valoare artistică de una fără o asemenea valoare; când vom da apoi puțină școlii și profesorilor să facă aceasta, lucrurile se vor îndreptă dela sine. Cererea publicului fiind altă, și oferta se va schimba; întreprinzătorii nu vor mai îndrăzni să ofere marfa de azi, fiindcă ea nu va mai avea căutare.

Timpurile acestea fericite nu sunt însă atât de apropiate. Transformarea sufletească a unei mase nu se face de azi pe mâine. Va trebui să se cheltuiască multă bunăvoință, energie și abnegație până când să se ajungă la așa ceva. În situația în care se află apoi școala noastră și mediul în care se desvoltă elevii, pare a fi fost un cerc vițios. Și iată de ce. Prin programele de astăzi se impune ca profesorii să formeze gustul literar al elevilor; ei trebuie să pună sub ochii școlărilor și să le lămurească înălțimea de concepție și forma desăvârșită a operilor diferiților autori mari. Aceasta ar fi partea pozitivă a sarcinii. Pentruca rezultatele să fie bune, e necesar ca cel puțin la început elevul să fie ferit de a veni în contact cu opere de factură inferioară și motivul e foarte simplu: sufletul elevilor nefiind încă format, concepțiunea artistică nefiind încă puternic împlântată în mintea lor, ideile nefiind îndeajuns precizate, citirea operilor fără valoare ar putea strică tot ce s'a silit să clădească profesorul — mai ales prin faptul că ele sunt mai apropiate de primitivitatea sufletească a elevului. De aci rezultă o altă sarcină, care e mult mai grea — sarcina negativă care ar face în direcția sufletească, ceea ce face igiena în cea trupească. Se poate însă realiza această cerință? Foarte greu în situația de azi. Timpul consacrat de profesor părții, căreia îi zicem pozitivă, este destul de restrâns: în puținele ore pe care programul i le pune la dispoziție el nu e în stare, cu toată bunăvoința ce ar avea, să facă tot ce ar fi de făcut pentru desăvârșirea gustului literar. Intr'un alt mediu mai puțin înapoiat decât al nostru, școala ar găsi și în familie și în toată atmosfera înconjurătoare, colaboratori prețioși, cari lucrând în aceeași direcție, ar scuti-o de multă pierdere de vreme.

La noi, însă, elevul eșit odată de sub privirile vigilențe ale profesorilor, intră, în majoritatea cazurilor, într'o lume aproape cu totul opusă aspirațiilor unui bun

educator. Profesorul recomandă de pildă citirea lui Tolstoi sau alt romancier de seamă și elevul găsește acasă «Contesa cerșetoare» pe care o «devorează», ca și familia sa, în orele de repaos; profesorul se silește să-i inspire gust de teatrul lui Shakespeare sau Goethe și elevul se duce cu familia să se desfăteze seara la «Interimatul Didinei», sau «Zozo». Acesta e cercul vițios despre care vorbiam. Puținul bun ce s'a strâns în sufletul elevului la școală, e distrus și înlocuit cu josniciile de sentiment și cu trivialitățile cari îl asaltează pe urmă.

Leacurile spre cari ar trebui să se îndrepteze școala ar fi de mai multe feluri. Și în primul rând ne găsim față în față cu activitatea extrașcolară, care începe să ocupe timpul liber al profesorilor — activitate pe care bucuros am dori s'o vedem transformată în bună parte în activitate *intrașcolară*. Au profesorii energie acumulată, dispun de momente libere în afară de cele de clasă? Câte nu sunt de făcut, în legătură cu activitatea din clasă, câte direcții nu pot alege spre a completa ceea ce nu au putut face ca profesori în puținele ore de clasă! Să li se pună la dispoziție elevilor cărți bune, să se formeze societăți în cari elevii să expună rezultatele lecturilor lor, să discute, să formeze coruri, sau orchestre, să reprezinte piese de teatru *) etc. În chipul acesta profesorii ar munci cu folos pentru școală: ar veni în contact mai intim cu elevii și i-ar putea mai mult influența, i-ar cunoaște și sub alte aspecte decât cele de elev de clasă, ar putea intra și cu părinții în legături cu ocazia diferitelor producții școlare și i-ar determina, prin sfaturi, să colaboreze cu profesorii la îmbunătățirea sufletului copiilor lor și altele multe.

Pentru părinții cari nu și-ar cunoaște interesul lor și al odraslelor lor ar fi de luat alte măsuri. În special, în București, și în orașele mari în genere, este o întregă atmosferă de corupție — în care intră și teatrele de vară — pe care profesorii ar trebui să se silească să o facă măcar cât mai inofensivă, fiindcă de distrus nu stă în puterea lor să o distrugă. Fără îndoială măsurile de control și cele disciplinare sunt mai severe și mai eficace azi decât pe vremuri. Nu s'a făcut însă decât prea puțin încă. Cine controlează cum și unde își petrec copiii timpul liber? Sunt școli cari au în apropierea lor localuri de petrecere și chiar de jocuri de noroc, contra cărora nu se ia nici o măsură. Elevii merg apoi singuri, sau însoțiți de rude și chiar de părinți la grădini unde se dau tot soiul de spectacole. Există aici în București un comitet de profesori cari să cerceteze localurile publice și să ia măsurile pe cari le prevede regulamentul? Nu. Ba, ceva mai mult, chiar dacă unul sau altul ar voi să-și ia rolul în serios, nu ar putea face nimic. În privința aceasta se cunoaște măsura ce luase ministerul, nu e mult timp de atunci, de a trimite pe profesori să vadă ce fac elevii prin boschetele dela șosea; ei bine! un profesor bătrân a spus nu fără oarecare dreptate: Ministerul nu ar tre-

bui să ne ceară ca pentru școală să ne punem în pericol sănătatea și viața poate. Cum mă voiu apăra eu de elevii cari m'ar ataca? Dacă acest profesor bătrân se teme de elevi, sunt alții mai curagioși, cari ar dori să facă ceva, dar nu li se dă autoritatea și sprijinul necesar pentru aceasta.

Dar să ne întoarcem la teatrele de vară. Fiindcă în majoritatea cazurilor piesele care se joacă în aceste așa zise teatre nu corespund de loc nici cerințelor unei bune arte, nici cerințelor adevăratei morale, și fiindcă pe de altă parte, Direcția teatrelor nu poate împiedica reprezentarea lor, în interesul generațiunilor ce se formează ar trebui luate măsuri preventive. Și fiindcă corpul didactic nu este așa organizat încât să poată face un control serios, nu ar strică poate să se ia alte măsuri. Direcția teatrelor este cea mai în măsură să cunoască coprișul și valoarea tuturor pieselor cari se reprezintă.

S'ar putea face cu teatrele de vară, ceea ce se face cu unele reprezentații cinematografice, sau cu cabinetele secrete ale panoramelor din bălciu: să se interzică intrarea copiilor. S'ar forma un fel de index al tuturor pieselor, care ar putea avea influențe dăunătoare asupra tineretului și întreprinzătorii ar fi obligați, sub pedepse foarte severe, să nu primească să asiste decât oameni formați.

În chipul acesta s'ar realiza dintr'odată multe lucruri bune.

Părinții inconștienți s'ar vedea siliți să nu-și ia copii să-i desfăteze, acolo unde pornirile lor necioplite îi îndeamnă să se desfăteze. Profesorii, cari fie din lipsă de organizație, fie din imposibilitate materială — mai ales pe timpul verei — nu pot controla pe școlarii lor, ar vedea dintr'odată, printr'o simplă măsură administrativă, înlăturate efectele acestui puternic vrăjmaș al școlai. Elevii, setoși de a se distra, nu vor putea merge decât acolo de unde vor avea un profit sufletesc și efectele bune ale școlai și ale mediului acumulându-se, vom ajunge poate la formarea unui public mai select, a unui public care să știe să distingă ce e bun de ce e rău și care să impuie o direcție mai sănătoasă manifestărilor noastre artistice. Artiștii dramatici, însfârșit, ar fi și ei folosiți prin faptul că ar ajunge să fie scutiți de rolul de paiate pe care îl joacă și ar face adevărată artă. De ce nu s'ar face oare o încercare?

Z. BĂDEANU.

Ți apărut al II-lea volum din marea publicație

MILOȘ OBRENOVICI

SCRISĂ DE

Dr. MIHAILO GAVRILOVICI

directorul Arhivelor Statului sârbesc

Acest volum de peste una mie de pagine cuprinde perioada anilor 1821—1825, epoca de renaștere și independența națională pentru poporul sârbesc. Conține și date însemnate despre revoluția lui Tudor Vladimirescu, după documente necercetate până acum de nimeni.

*) Toate acestea nu trebuiesc socotite de loc ca activitate extrașcolară, ci intrașcolară deși e benevolă și nu se face decât sporadic și incomplet.

CHESTIUNI SOCIALE

ASUPRA DREPTULUI SOCIAL

Observând cineva mai de aproape curente de idei sub care se desfășură viața socială a timpurilor moderne, nu se poate să nu îi iasă în evidență, cu o notă destul de pronunțată, propaganda ce se face în favoarea asociațiilor.

Rezultatele îmbucurătoare pe cari le-a dat campania întreprinsă în acest sens la sfârșitul veacului trecut și continuată astăzi de multe capete de seamă, au făcut nu numai ca mișcarea să câștige mulți adepți și colaboratori prețioși, dar au permis cimentarea unui mănunchi de principii și de convingeri cari nu vor întârzi să aibă serioase influențe în transformarea vieții sociale moderne.

Fie că avem în vedere ideile economistului *Ch. Gide*, tinzând ca prin *cooperație* să se remedieze relele actualei organizări sociale, înlăturând astfel nedreapta concurență; fie pe ale filosofului *A. Fouillé*, înde mănând prin teoriile sale asupra *proprietății sociale* la organizarea societăților pe niște temelii mai drepte și mai echitabile; fie pe ale sociologului *E. Durckheim*, care, în importanta sa lucrare asupra *Diviziunii muncii*, arată cu multă elocvență nemăsuratele avantajii ce rezultă din *colădaritate*;—la toți găsim aceiași idee ca punct central: *necesitatea stimulării și dezvoltării spiritului de asociație*.

De fapt, această pornire generală în sensul asociaționist a condus la înființarea de numeroase grupări, fecunde în rezultate, în toate ramurile de activitate.

Pe tărâmul economic, în comerț și industrie, asocierea micilor *mize* individuale a permis alcătuirea marilor capitaluri, necesitate de întreprinderile moderne și a făcut posibilă marea dezvoltare a acestor domenii de activitate.

Tot asociația a pus pe lucrători în situația, să apară în fața patronilor ca o forță de care trebuie să se țină seamă, capabilă să valorifice aspirațiunile lor la o remunerație mai echitabilă și la un tratament mai omenesc.

Tot asociația în domeniul științelor și al artelor ca și în acela al asistenței filantropice, a pus la dipozitia cugetătorilor, artiștilor și filantropilor, mijloace mai bogate pentru a-și împlini misiunea lor. De asemeni pe terenul intereselor publice. Statul, care nu-i de altfel, decât suprema expresie a asociației — a trebuit să recurgă la alcătuirea de numeroase grupări: județe, comuni, camere de comerț, universități, etc. asupra cărora să se descarce de o parte din atribuțiunile sale, din ce în ce mai numeroase.

În fine, în domeniul politic, tot asociația, sub forma partidelor politice, a dat mijlocul să triumfe, în trecut, revindcărilor de drepturi și libertăți pe cari le consacra astăzi Constituțiile țărilor civilizate, și e pe cale de a făuri—după cum pare a reeși din recente evenimente petrecute în Franța — sub forma *sindicatelor de muncitori și de funcționari* principalul instrument al unei radicale transformări sociale.

Astfel, asociațiunea sub diverse forme: societăți co-

merciale sau civile, syndicate, mutualități, cooperative, asociațiuni literare, științifice, comune, județe, partide politice etc. se impun atențiunei ca unul din cele mai de seamă fenomene ale vieții sociale moderne.

* * *

Orice formă de asociație presupune la fundamentul ei o serie de raporturi juridice, mai întâi între coasociați, unii față de ceilalți, și apoi între coasociați și persoanele din afară de asociație, terțele persoane, cum se zice în termeni juridici.

Așa fiind, lămurirea acestor raporturi formează obiectul unei importante probleme juridice, comportând numeroase chestiuni precum chestiunile de a ști: cine e titularul drepturilor relative la bunurile afectate la realizarea scopului social, care e conținutul și natura acestor drepturi, ce principii juridice autoriză, în domeniul dreptului pozitiv, formarea și funcționarea asociațiilor?

Lucrarea d-lui *Cesar Partheniu*, *Le droit social sur les choses*; ¹⁾ de care ne ocupăm în această dare de seamă, își propune să dea răspunsul la aceste chestiuni.

* * *

Oricât de curios pare lucrul, e fapt că rostul juridic al asociațiilor e mai puțin limpezit decât rostul lor economic și social.

Dreptul, atât pe terenul legislativ cât și pe terenul doctrinal, nu a ajuns la o rezolvare a problemei juridice a asociațiunii, care să fie îndeobște recunoscută ca satisfăcătoare. Cele mai multe din legislațiile moderne, mai ales cele ce s'au alcătuit după modelul dreptului francez, cuprind — cu excepția regulilor referitoare la societățile comerciale — dispozițiuni inspirate de un spirit ostil asociațiilor, adoptat de la legiuitorii Revoluțiunii franceze.

Ca atare, aceste legislațiuni nu oferă, în materie de asociațiune, decât reglementare insuficientă, neadaptată, trebuințelor vieții.

Dar, și în acest domeniu exigențele vieții practice s'au arătat mai puternice decât sistemele teoretice ale juriștilor de cabinet, și le-a impus, să găsească mijlocul de a adapta dreptul la aceste exigențe. Doctrina, în acest scop, a elaborat teoria *personalității fictive*, teorie care către sfârșitul secolului trecut, a fost obiectul a numeroase și puternice critici. Ea admitea că existența juridică a unei asociațiuni — sub rezerva câtorva excepții — nu e posibilă decât prin crearea în mijlocul asociațiilor a unui titular de drepturi, titular fictiv, considerat ca adevăratul proprietar al bunurilor sociale, singurul creditor sau debitor al obligațiilor sociale. În al doilea rând, ea pune principiul că singur legiuitorul are calitatea să creeze atari titulari fictivi, de drepturi, numiți *persoane morale*, în deosebire de cele fizice.

1) *Cesar G. Partheniu*, Docteur en droit etc. *Le droit social sur les choses*. Essai sur la nature des propriétés collectives. Paris 1908 vol. 8 de 222 pg.

Numeroși juriști au combătut ambele aceste propozițiuni și consecințele lor, declarându-le nelogice, și din punct de vedere practic, stânjinitoare pentru libertatea și interesele persoanelor fizice.

Astăzi, marea majoritate a juriștilor a părăsit teoria personafității fictive. Înțelegerea a fost însă mai grea, în cea ce privește teoria de substituit în locul ei și astfel au apărut un mare număr de sisteme, având fiecare partizanii și adversarii săi hotărâți.

D-l Partheniu în lucrarea sa, face o expunere clară și amănunțită a acestor sisteme D-sa le clasifică în două mari grupuri: 1) grupul sistemelor *dualiste*, cari admit două categorii de persoane: fizice și morale și 2) grupul sistemelor *moniste*, cari admit o singură categorie posibilă de persoane, anume pe cele fizice, coprinzând numai pe oameni.

D-l P. admite opinia autorilor cari susțin principiul monist, printre cari figurează: R. v. Ihering, Planiol, Saleilles, de Vareilles Sommières etc. Într'un *capitol preliminar* găsim o demonstrație a acestei teze moniste cu argumente trase din filosofia dreptului, pornind dela o pătrunzătoare analiză a noțiunii de drept.

În cap. I, consacrat subiectelor drepturilor sociale, autorul aplicând principiul monist, ajunge la încheerea că singurii și adevărații titulari ai drepturilor relative la bunurile sociale sunt înșiși asociații.

În al doilea capitol avem de relevat *metoda* întrebuintată, pentru studiarea conținutului drepturilor asociațiilor. În loc de a aplica drepturilor asociațiilor, în mod aprioric un anume concept juridic doctrinal și de a deduce din acest concept conținutul dreptului; autorul fără a se pronunța deocamdată, asupra naturii drepturilor asociațiilor, se adresează direct, spre a afla conținutul, la factorii cari condiționează acest conținut, anume la exigențele practice ale societății și astfel ne face să asistăm, că să zic așa, la plămuirea acelu conținut.

Se vede aici înrâurirea noiei tendințe care însuflețește Dreptul, dând o nouă orientare vieții juridice, mai ales în urma lucrărilor lui Ihering și ale lui Génny, tendința de a scăpa de tirania conceptelor juridice, considerate ca ceva prestabilit, intransigent și de a privi și concepe situațiile juridice la lumina nevoilor practice și scopului urmărit.

Secțiunea II-a a Cap. II cuprinde partea cea mai importantă a lucrării, prezintând și o pronunțată notă de originalitate.

«Chestiunea care se pune, zice autorul, e următoarea: Se poate identifica dreptul asociatului cu vre-unul din drepturile recunoscute și descrise de doctrină, sau e locul de a conchide că e un drept *sui generis*, prezintând particularități cari îi imprimă o fizionomie specială?»

D-l P. analizează cele trei sisteme moniste — cöproprietatea socială, proprietatea colectivă, dreptul colectiv — și admite că sistemul lui Ihering — dreptul colectiv — se depărtează mai puțin ca oricare altul de soluția exactă și conchide în sens apropiat vederilor acestui autor, cu modificarea numai a punctului care la Ihering i se pare neexact.

Iată concluziunea acestui capitol:

«Pentru că dreptul asociatului se prezintă cu o întindere *sui generis*, care nu seamănă cu aceia a nici unui drept din doctrina curentă, trebuie admis că dreptul asociatului are o natură proprie, o fizionomie specială și trebuie înscris ca atare în doctrină».

Pentru a scoate în relief individualitatea *sui generis* a acestui drept, d-l P. arată necesitatea unui termen nou. În acest scop, d-sa propune expresia de *drept social* care nu e, de altfel, decât o ușoară modificare verbală a expresiei *dreptul asociatului*.

Capitolul al III-lea, cel din urmă, examinează chestiunea drepturilor sociale, pe terenul dreptului pozitiv francez. Autorul arată cari sunt mijloacele pe care legea franceză le pune la dispoziția asociațiilor, spre a organiza drepturi sociale, — indicând ca principal mijloc marele principiu al autonomiei voinței, pus în lucrare de asociați, prevalându-se de propria lor capacitate, iar nu de aceia a vreunei pretinse persoane morale. Într'o primă secțiune d-l Partheniu indică limitele între cari deosebita legi franceze restrâng funcționarea acelu principiu cu privire la alcătuirea de fonduri sociale, cari servesc drept suport drepturilor sociale.

* * *

Lucrarea d-lui Partheniu asupra uneia din chestiile juridice cele mai controversate, — prin felul sistematic cum e desfăcută problema în părțile ei esențiale, prin claritatea și conciziunea cu care se expun în cele mai mici detalii părțile problemei, prin felul original, cum vede d-sa existența drepturilor asociațiilor — este o operă de seamă în literatura noastră juridică, o operă desbrăcată de orice pedantism și de orice erudițiune împrumutată.

Limpezimea expunerii, care o face ușor înțeligibilă chiar pentru un profan în știința dreptului, apoi spiritul realist în care e elaborat studiul d-lui Partheniu fac din ea o lucrare interesantă chiar pentru nejuristi.

Pentru juriști, ea se înfățișează nu numai ca un îndrumător bogat și sigur într'un domeniu controversat al dreptului, dar și ca o contribuție serioasă la rezolvirea chestiunii, — contribuție care credem că va fi cu folos utilizată de cei interesați.

A. ȘTEFĂNESCU-GALAȚI.

LITERATURA

ULYSSES

Nu vreau să fiu un rege trândav, să stau liniștit la vatră, printre stâncile acestea sterpe, lângă o soție bătrână, împărțind dreptatea unui popor sălbatec, care adună avere, doarme, mănâncă și nu mă cunoaște. Nu mă pot odihni din rătăcirii: vreau să sorb viața până la drojdie; căci pururea mult m'am bucurat, mult am suferit, și singur și cu cei ce m'au iubit; și pe uscat și atunci când Hyadele ploioase, printre norii grăbiți sbuciumau întunecata mare. Am câștigat un nume?

căci veșnic rătăcind cu sufletul lacom, multe am văzut și am cunoscut: cetăți de oameni și obiceiuri, și clime, și cârmuiri, și pe mine însumi nu mai puțin; și protutindenii de toți am fost cinstiți; și am gustat bucuria luptei cu cei deopotrivă de mine, acolo departe pe câmpiile răsunătoare ale Troiei bătute de vânturi. Sunt o parte din toate câte am întâlnit, dar tot ce am cunoscut e numai ca o arcadă prin care strălucește lumea pe unde n'am umblat, ale cărei margini veșnic se lărgesc cu cât înaintez mai mult. Prostesc lucru e să te oprești, să pui un capăt, să te ruginești întunecat în loc să strălucești prin întrebuintare! Ca și cum viața ar fi numai răsuflarea. Viață grămădită peste viață puțin lucru ar fi; și mie acum din viața mea puțin îmi mai rămâne: dar fiecare ceas cruțat din veșnica tăcere e aducător de lucruri nouă; și josnic lucru ar fi ca pentru doi sau trei ani ce-mi mai rămân, să mă cruț pe mine însumi iar sufletul meu isteț arzând de dorința cunoașterii să se strângă întocmai ca o stea ce apune dincolo de marginile cugetării omenești.

Iată pe fiul meu, pe Telemachos al meu, căruia îi las sceptrul și insula, pe care mult îl iubesc. El știe cum să-și împlinească munca; ager și cuminte, știe cum să îmbălânzească norodul acesta aspru și cu încetul să-l supună la ce e folositor și bun. Fără de prihană este el, neclintit în mijlocul datoriilor de toată ziua; cucernic, nu va uita de datinele duioase și va da cultul curvenit zeilor casei mele, când eu voi fi plecat. El face munca sa, eu pe a mea.

Acolo jos e portul; corabia își umflă pânzele; în întunerec se tângue marea cea fără de hotare. Tovarășii mei, suflete ce v'ați trudit și ați luptat și ați gândit cu mine — voi care ați primit pururea veseli și fulgerul și lumina soarelui, și ați înfruntat toate cu inimi libere și minți libere — și voi și eu suntem bătrâni; și bătrânețea are cinstea și truda ei; moartea pune capăt tuturor; dar mai înainte de sfârșit tot mai putem face ceva nobil, ceva care să nu fie nedemn de niște oameni cari s'au luptat cu Zeii. Lumina începe să lucească dinspre stânci; ziua cea lungă apune; încet luna se suie; adâncurile se tânguesc împrejur cu mii de glasuri. Veniți, prieteni, nu e prea târziu să căutăm o lume nouă. Să ieșim în largul mării și stând cu toții în ordine să lovim valurile sunătoare; căci am de gând să plutim departe spre apus, dincolo de locul unde se scufundă stelele când apun, până ce voi muri. Se poate ca vâltorile să ne înghită, se poate să ajungem la Insulele Fericite, și să vedem pe marele Achille, pe care l-am cunoscut. Deși multe am pierdut, multe ne așteaptă încă, deși nu mai avem puterea aceia din vremurile vechi care mișcă pământul și cerul. Ceiace suntem, suntem: o ceată de inimi croice, veșnic aceleași, slăbite de timp și de soartă, dar nestrămutate în voința de a se lupta, de a căuta, de a găsi, și de a nu se da învinse vreodată.

ALFRED TENNYSON.

(traducere din englezește de C. A.)

ISTORIA UNEI IDILE

Două cuvinte. Curierul de astăzi mi-a adus o scrisoare foarte curioasă. Un anonim îmi trimite câte-va pagini de manuscris, cu arătarea că, dacă le voi orându-i cum se cuvine, și dacă mai cu seamă, voi avea răbdarea să adun toate foile răzlețe ce-mi vor sosi, cu începere de astăzi, timp de 15 zile, voi putea alcătui, cu puțină osteneală, o povestire de un vădit interes.

Nu-i așa că-i ciudat?

În clipa când scriu aceste rânduri, miezul nopții a trecut. Un vânt nebun se sbate la ferestrele odăii mele; mi se pare că la fiecare geam fâlăie câte un steag uriaș.

Recitesc din nou scrisoarea necunoscutului meu:

«...veți alcătui, cu puțină osteneală, povestea veselă a unor întâmplări triste. Dacă primele pagini ce vă trimit și cari alcătuiesc cel dintâi capitol al povestirii nu vi se vor părea tocmai puternice, vă încredințez că cele ce vor urma, cu voia D-ului, vor prezenta un interes mai de seamă. Totul va alcătui *istoria unei idile* trăite de un prieten al meu, astăzi mort...»

Mărturisesc că propunerea anonimului meu mă ispitește. Totdeauna mi-a plăcut să urmăresc firile ciudate. Nu arare ele înfățișează o latură nouă a sufletului omeneș.

Vântul șueră mereu..

Fiindcă n'am ceva mai bun de lucru și fiindcă lumina lămpii ce cade astăseară, de sub umbrar; pe foile de hârtie albă îmi place într'un chip deosebit, jertfesc odihna unui ceas și aștern ați întâiul capitol al povestirii. Dacă îl și iscălesc cu numele meu, e că așa cere anonimul. Nu-i tocmai corect; de cât, de fiecare fapt trebuie să răspundă cineva, și fiindcă și de rândurile ce urmează trebuie să dea seamă oarecine, mă prind să răspund eu de ele, hotărît, bun înțeles, ca să mă lepăd de proprietatea lor, de îndată ce se va ivi autorul adevărat.

I

Sunt încredințat că toată lumea e de părerea mea: o fată poate să fie foarte frumoasă, atât de frumoasă pe cât e cu putință unei ființi omenești, chiar când autorul ei e un modest ceasornicar.

Și Lucreția e fiica ceasornicarilor «Pădure și Fulger».

Decât, «fiica ceasornicarilor Pădure și Fulger» este, fără îndoială, un chip de a vorbi. De fapt, Lucreția este fiica lui Pădure, și-i numai a lui. Poporul, însă, altfel spune, și iată de ce spune altfel.

Lucreția este o fată tare frumoasă și ceasornicarul Pădure are un tovarăș de negustorie. Firma ceasornicării, pe a cărei tablă, cândva neagră, ploile a treizeci de ani au lăsat urme ruginii și plângărețe, firma ceasornicării, zic, poartă două nume bine cunoscute nu numai megieșilor, dar și întregului oraș. Aceste nume sunt «Pădure și Fulger» și ele sunt ale celor doi tovarăși. Mulți ani de negustorie la olaltă a obicnuit pe orașeni ca, atunci când vorbesc de ceasornicării, să pomenească pe cei doi tovarăși întotdeauna împreună, în chip nedesmințit. Pădure și Fulger!

Dacă se întâmplă în oraș ca cineva să aducă vorba, de ceasornicării lui Fulger sau de ceasornicării lui Pădure, se naște un fel de neînțelegere. Numai Pădure și Fulger împreună, înlănțuit și rostit repede, fără ecou, numai așa dacă spui, se știe bine de cine e vorba, și o știe atunci orice copil.

Lucreția, cum am zis, e o fată tare frumoasă. De frumoasă ce-i, o știe tot orașul. Oricine o întâlnește știe să spună cine e. Se vorbește despre dânsa ca de ceva care aparține întregului oraș. Dacă se întâmplă ca un orășan să fie întrebat de către un nou venit: «Cine e fata asta așa de frumoasă?», orășanul pare grozav de nedumerit și răspunde: «Cum, n'o cunoști? E fata lui Pădure și Fulger!» Nimeni nu spune că e fata unuia dintre tovarăși. Dar, tot așa, nimeni nu hrănește vr'un gând ascuns când afirmă că e a amândorora. Și Dumnezeu știe bine că numai Pădure are drepturi de tată asupra Lucreției.

Să ne plecăm, prin urmare, obiceiunii poporului și să primim și noi că Lucreția e fiica lui Pădure și Fulger!

Ei! D'apoi și întâmplarea — ce mai soiu de cocoană!

Cine ar putea să-mi deslușească mie pentru ce poezioara de două strofe, botezată «cântec» și purtând închinarea «Către Lucreția», se tipări tocmai pe la isprăvitul coloanei întâia din pagina doua a gazetei «Viitorul de aur» și pentru ce, mai ales, în josul pomentei poezioare se opoși «reclama» unui giuvaergiu: un ceasornic uriaș cu numele negustorului? Cine n'ar iscăli d'împreună cu mine că eră aceasta una din toanele cele mai fistichii ale întâmplării — vară bună cu necuratul?

Când — dezertând dela gimnaziu — de tot junele poet veni să asiste la «apariția gazetei», și când băgă de seamă că după nobila sa iscălitură «V. Plopeanu», din josul poeziei închinată Lucreției, se lăfăește un ceasornic... îl prinse o amețeală.

Lucrul cel mai hotărât din lumea asta i se părù următorul: directorul gazetei *știa tot* și urzise un complot infam — voiă să-l denunțe întregii omeniri că e îndrăgostit de «domnișoara Lucreția», de fiica lui Pădure și Fulger, și că-i face poezii! Căci cine, care, n'o cunoaște pe Lucreția? Și cine nu știe a cui fiică e?

După ce fu tipărit aproape întreg «tirajul» și când, de bună seamă, nu se mai putea răpi ceasornicului un singur minutar, atunci abia, și cu multă sfială, poetul îndrăsnî să ceară o lămurire directorului.

— Eu cred că nu e... estetic, domnule Corbea, să se pună în gazetă o «reclamă» după o bucată de versuri — nu-i așa?»

Directorul, un omuleț blajin, murdar și cu aer de zăpăcit, zâmbi plin de împăcare. Desluși nenorocitului poet că totul se reduce la o chestie «de paginație» și la nimic mai mult.

În adevăr, părea sincer directorul, dând aceste lămuriri,

— Dar, «ori-cum», gândi poetul; «atâta coincidență? Un capriciu de paginație să se joace cu soarta unui om?» Cine nu știe că Lucreția și un ceasornic înseamnă Lucreția Pădure?

În vremea asta gazeta se și puse în vânzare. Te asurzeau băcetașii sdrențuroși și murdari, cari strigau pe stradă: «Viitorul de aur... Cetiți «Viitorul de aur»... Cinci parale «Viitorul de aur»...

Poetul simțea pe frunte înțepăturile a mii de ace.

Cu sufletul frământat, părăsi «redacția» și porni într'o neștire, pe stradă.

Era pe înscrute — și trecătorii, așa pe nevăzute se înmulțeau, că părea că se desprind din zidurile caselor.

Amestecat în această lume sgomotoasă și grăbită, în care nici unui om nu-i păsa de cellalt, poetul se simți mai la adăpost. I se părù curios asta. El nu știa că cel mai cuminte, dacă vrei să nu fii văzut de nimeni, e să te pui în vederea tuturor.

Umblă mereu, din uliță în uliță, gândind la ceca ce era de făcut, până ajunsese în strada cea mai însemnată a orașului, la câți-va pași depărtare de ceasornicaria Pădure și Fulger, fără ca în mintea lui să se fi încheat vre-o hotărâre.

Când băgă de seamă magazinul, se opri, dintr'odată. Părea că mii de brațe nevăzute se îndreaptă amenințătoare spre dânsul.

Câteva clipe trecură ca una.

Poetul șovăea mereu. Se află acum în fața unei prăvălii de jucărele pentru copii. Aruncă o privire sbuciumată spre una din vitrine și zări, printre altele, un iepuraș de gips, cu urechile ciușite, cu ochi mari, sperioși, stând în două picioare și dând neconținut din cap, în sus și în jos. În brațe iepurele ținea un iepuraș mai mic, un puiu, căruia îi dădea lapte cu... biberonul.

Junele poet zâmbi și mai prinse puțină inimă.

În clipa următoare, își zise un «fie ce-o fi!» și roșu la față, ca orice lucru de culoare roșie, își făcù vânt și fulgeră pe d'înaintea vitrinelor ceasornicăriei.

În fuga unei secunde, adună în ochi tot lăuntrul magazinului.

Bătrânul Pădure, cu un ochian de fildeș prins în ochiul drept, cu un bisturiu în mână, lucră, șezând încovoiat la o măsuță îngustă și lungă, plină de scule, de păhărele de sticlă subțiri, de rămășițe de aurărie, argintărie și așezată în dreptul uneia din ferestrele mai luminoase ale magazinului.

Tânăra muză, cu cotul răzimat de un raft, cu ochi frumoși, privea în stradă.

Răsufând adânc, poetul se oprî la câțiva pași dincolo de magazin.

Imprejurările, prin urmare le cunoșteă. Se gândi puțin și se hotărî curând.

Scurt: va oprî pe cel dintâi vânzător al «Viitorului de aur». Îi va plăti *bine* un număr de gazetă și-i va porunci să treacă pe lângă ceasornicărie, și, fără să atragă vre-o luare aminte, să arunce pe ușa deschisă un exemplar. Apoi să pornească mai departe, strigând ca de obicei: «Viitorul de aur»... Cetiți «Viitorul de aur»... ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

Bătrânul, care lucră, n'avea să se ridice dela măsuța lui pentru ca să culeagă dela ușă o gazetă necunoscută pe care o aruncă un vânzător necunoscut. Avea s'o facă, însă Lucreția, care ședea fără nici o treabă, așteptând, parcă anume ca ceva neprevăzut să se întâmple. Luat în mână, ziarul te îndeamnă totdeauna să-l desfăci în larg...

La gândul acesta junele poet se înfrână de odată din fuga gândirii, ca în clipele când ți se deschide pe neașteptate un orizont nou și nebănuț.

Oprî pe un țigănuș, cu ochii șireți, care trecea în clipa aceea pe lângă dânsul, cu un braț de gazete subsioară, și-i zise:

— Mă țigane, faci ce ți-o spune eu?

Micul vagabond începui a râde și fără nici o șovăială, răspunse:

— Fac!

Poetul îi dădu atunci toate deslușirile și-i puse în mână câțiva gologani.

Țigănușul plecă—și lucrurile se îndepliniră așa cum le menise Plopeanu, fără nici o abatere.

După ce țigănușul săvârși însărcinarea, în momentul împlinirii căreia poetul se simți cuprins de cele mai olympice nădușeli, tânărul cântăreț se hotărî să treacă pe la vitrinele magazinului, pentru a vedea ce minuni a făcut opera sa.

O clipă mai stătu pe gânduri.

Avea, prin urmare, să tracă foarte nepăsător, atât cât un om poate fi nepăsător; n'avea să privească spre Lucreția cu nici un fel de schimbă-țețe—ci numai și numai să observe...

Cu acestea era pe deplin înțeles, de cât, nu prea izbutea să se miște din loc. Părea nu știu cum, că pământul i se lipise de tălpi.

Când însă își dădu seama, că, tot șovăind, se poate întâmpla să ajungă prea târziu și să nu mai fie nimic de văzut, își zise încă odată minunatul: fie ce-o fi și, pe cât putu de împăcat, trecu prin dreptul magazinului.

Lumină de rai!

Ceasornicarul, cu ochianul de fildeș prins în ochiul drept, ședea liniștit la măsuța lui și lucra, ca și când nimeni în lumea asta n'ar fi scris o poezie împodobită cu un ceasornic și închinată Lucreției. Fiica lui Pădure și Fulger, în mijlocul magazinului, cu ziarul întins d'naintea obrazilor înflăcărați, cetea, cetea, cu ochi scânteetori și cu buzele scâldate în zâmbet.

Poetul se încovoia de mulțămire, făcu drumul întors și trecu din nou pe la vitrine.

Acum îl zări și Lucreția: copila zâmbi și înclină puțin capul.

— Înțelesese! Firește... Cum nu eră să înțeleagă? Trebuie să înțeleagă un lucru care trebuie cu orice preț să se întâmple!

Copleșit de izbânda sa, poetul fu cuprins de un strașnic acces de lirism. Ar fi vrut să facă în clipa aceea ceva mare. Își scoase batista din buzunar și, gândindu-se la iubita lui, rosti în gând că Lucreția e cea mai de preț dintre toate bijuteriile bătrânului Pădure. Dar bătrânul Pădure? El e cel mai de seamă poet din câți i-a avut omenirea, din cea mai fragedă a ei pruncie, pentru că Lucreția e cea mai desăvârșită poezie din câte s'au creat vreodată sub domnia soarelui.

În clipa asta poetul se află din nou în dreptul prăvăliei cu jucării. Fără să vrea, își aruncă privirea spre vitrină și zări iepurașul care dădea din cap. Speriosul animal părea că întărește gândurile lui Plopeanu.

— Da! Da! Da! Da!

Poetul începui a râde și porni pe strada plină de prăvălii și de trecători, prins ca de-o veselă nebunie. Făcea loc tuturor; salută zâmbind pe toată lumea; se ciocni cu câțiva trecători, le ceru iertare în chipurile cele mai hazlii și umblă mereu înainte, ca și când a umblă mereu înainte eră singura menire a vieții lui.

Simțea în piept valuri de căldură dulce, obrazii îi ardeau și o dorință de-a umblă, de-a umblă îl cuprinsese într'atâta, că, par'că, nu mai găsea destulă distanță ca s'o străbată.

Întâlni prieteni în cale; îi salută, strigând în gura mare; nu se opri, cu toate stăruințele ce se făceau.

Și umblă mereu înainte, mereu înainte...

B. NEMȚEANU.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

CONSERVATORUL DE ARTĂ DRAMATICĂ EXAMENE ȘI PROGRAME.

Am asistaț zilele trecute la examenele elevilor din anul al III-lea — cel din urmă — al Conservatorului de artă dramatică. Crezusem la început că mă duceam la examenele unei școli, dar când am intrat în sală și mi-am aruncat ochii pe program, am văzut că mă aflam într'un mic teatru în care o serie de artiști precoci aveau să joace scenele principale din o sumă de capodopere ale literaturii dramatice. Repertoriul eră atât de bogat că putea satisface gusturile cele mai dificile: Sofocle, Racine, Shakespeare, Schiller alături de Suderman, Bjornson, Kistemaekers Flers și Caillavet etc. iar dintre autorii români mai toți dela Carageale până la D-I N. Pandelea. Se poate închipui un program mai vast?

Începusem să regret de a nu fi asistat în ajun la examenele anului al doilea — căci acelaș program îmi arată că elevii acestui an nu rămăseseră mai pre jos ca cei din anul al treilea, de oarece și ei jucaseră din Shakespeare, Molière, Ibsen Dumas fils etc. Dar regretul meu a fost de scurtă durată: a ținut numai până ce a început examenul-spectacol sau spectacolul examenului de anul al III-lea. Am rămas peste măsură de uimit de cele ce am văzut.

Inchipuți-vă un număr de tineri,—cei mai mulți neavând nici o urmă de talent și cari n'ar fi buni nici să facă pe figuranții — chinuindu-se să joace roluri principale din teatrul vechiu și modern. Se înțelege ei făceau din aceste roluri niște simple caricaturi, declamând, gesticulând și sbătându-se fără nici un rost. Și cum voiți să fie altfel când tot studiul acestor elevi se reduce la 2 — 3 ani de frecventare a două cursuri de declamație, iar drept bagaj cultural câteva clase de gimnaziu și acelea făcute Dumnezeu știe cum. E drept că regulamentul conservatorului cere pentru admitere ca solicitanții să aibă liceul terminat, și să aibă calități pentru teatru; dar aceste condiții rămâne numai pe hârtie. O altă dispoziție, care însă e luată tot numai pe hârtie este cea care prevede în programa conservatorului de artă dramatică, cursuri de istoria literaturii, artei dramatice și a costumelor. Aceste cursuri nu se fac însă. Singurile cursuri care se fac la conservator sunt cum spunem, cele două de declamație predate de d-na Aristizza Romanescu și de D-I Constantin Nottara. Cu tot respectul ce purtăm talentului artistic al acestor doi fruntași ai scenei noastre — talent

care de altfel aparține acum mai mult trecutului decât prezentului — noi credem că doar cu cele două cursuri ale d-lor nu se poate face «educația pedagogică și artistică în arta dramatică» a tinerelor generațiuni, scop ce și-l propune conservatorul în primul articol al Regulamentului său. Pentru a realiza — chiar cu aproximație, — acest scop, ar trebui făcute nu numai acele cursuri de istoria literaturii, artei dramatice și costumelor, prevăzute în program ci și altele cari nu sunt prevăzute, și anume cursuri de Estetică și de Psihologie cu insistare specială asupra expresiei emoțiunilor. Apoi condițiunile de admitere puse în regulament, nu trehuesă rămână literă moartă ci trebuiesc aplicate în practică.

De asemeni, socotim că tot sistemul actual de examinare trebuie fundamental schimbat. De ce să silești pe elevi să-și piardă timpul luni întregi cu prepararea unor roluri principale — roluri ce sunt nu numai peste puterile lor, dar adesea peste puterile unor artiști consumați — când chiar în cazul că elevul ar trece cu cel mai mare succes examenul, nici un director de teatru nu i-ar încredința să joace acel rol într-o reprezentație serioasă. Elevii aceștia, cari azi se chinuesc să întrupeze pe eroul principal al unei piese, mâine când vor fi chemați să figureze rolurile secundare ale aceleiași piese, n'au să știe să o facă. În loc să li se ceară la absolvirea conservatorului să facă dovada că au calitățile elementare pentru scenă: dicțiune corectă, ținută, mimică etc. și să li se îngăduie să-și aplice aceste calități în situații ce convin vârstei și priceperii lor în ale teatrului, în loc de acestea zic, li se cere imposibilul, organizându-se acele reprezentații — caricaturi care se chiamă exame-

nele conservatorului și în care elevii maimuțăresc ori pe unul din cei doi profesori ai lor, ori pe artiștii teatrului național pe cari i-au văzut — din galerie — în rolul ce și l-au ales pentru examen!

În Italia — țara care produce pe cei mai mulți și mai buni artiști dramatici — nu sunt conservatorii și totuși numărul actorilor buni crește mereu. Cum? Fiindcă acolo, cei ce se destină carierei dramatice intră de tineri în vre-o trupă de artiști de valoare, stau acolo ani de zile, jucând la început rolurile cele mai neînsemnate și ridicându-se, treptat, treptat, după studiu și observație multă la rolurile mai însemnate.

Iar rolul de căpetenie din piesă, acela e al actorului din fruntea trupei, al *capocomicului* și când artistul tânăr se crede matur pentru asemenea roluri, atunci își face și el o trupă a lui, devenind la rândul lui capocomico.

Talentul dramatic nu cere numai dispoziții naturale, el mai trebuie *cucerit* prin studiu și observație.

La noi sistemul din Italia neputând fi aplicat, fiindcă nu avem organizația trupelor libere, toată grija trebuie îndreptată spre o reformare radicală și inteligentă a conservatoarelor.

E. P.

DIN BIBLIOTECA NOUA

Serierile principale ale autorilor celebrii

— un număr 75 bani —

Au apărut:

Revoluționarii de L. Tolstoi
Domnișoara Fifi de G. de Maupassant
Dragostea unui Rege de A. Fogazzaro
Răsul Rosu de Leonida Andreew

— Se află de vânzare la toate librăriile din Țară —

Premii pentru abonații noștri:

Administrația NOUEI REVISTE ROMÂNE pune la dispoziția abonaților săi următoarele volume cu preț scăzut:

PUTEREA SUFLETEASCĂ

===== de C. Rădulescu-Motru =====

SCRIERE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ, pentru prețul de lei 6, în loc de lei 12.

COLECȚIA CELOR PATRU VOLUME apărute până acum din revista **STUDII FILOSOFICE** (în care intră și volumul „Puterea Sufletească”) pentru prețul de lei 15, în loc de lei 24;

CULTURA ROMÂNĂ ȘI POLITICIANISMUL, ediția III, de C. Rădulescu-Motru, pentru prețul de 75 bani în loc de lei 1.50.

Cererile, însoțite de costul volumelor, se vor adresa la „Institutul de arte grafice CAROL GÖBL” Str. Doamnei 16 București, sau la administrația revistei, B-dul Ferdinand No. 55, București, ÎN INTERVALUL DELA 7—20 IUNIE CURENT.

===== După 20 Iunie dreptul la aceste premii încetează. =====

D-nii librari și depozitari ai „Nouei Reviste Române” beneficiază de aceiași reducere ca și abonații. Porto este cuprins în preț.

— Să nu lipsească din nici o casă —
Franzbranntwein „Dr. KONYA“

Fricțiune întăritoare pentru *musculatură*, infailibilă contra durerilor reumatismale, la gât, lumbago și ori-ce răceli. Intreține sănătatea, puterea și frumusețea corpului. — Flacon de buzunar 50 bani. Flaconul original LEI 2.

Franzbranntwein cu Menthol

de Dr. Konya se distinge prin puterea sa antiseptică și răcoritoare. Ca atare este recomandat în special contra durerilor nevralgice, durerilor de cap și contra afecțiunilor catarale.

Flacon de buzunar 60 bani. — Flaconul original LEI 2.25
 — SE GĂSEȘTE LA FARMACII ȘI DROGUERII —

Feriți-vă de imitațiuni! Veritabilul Franzbranntwein Dr. Konya poartă marca „Fortuna“ depusă la Tribunal și semnătura Dr. Konya și fii pe gâtul sticlei.

BANCA COMERCIALA
 DIN
TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300 000 Lei

Face cunoscut onor. public că,

PRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE

SPRE FRUCTIFICARE,

IN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE

PENTRU DOMNII DEPUATORI

Cu deosebită stimă:

BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN

SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costescu.

Director, I. Giurescu.

20 MAI

Deschiderea Băilor Movila Techir-Ghiol

— Băi calde de nămol, reci de lac și Băi de Mare —

Numărul camerilor fiind relativ mic, iar cererile crescând, se menține dispozițiunea închirierii camerilor pe serii de câte o lună. Prima serie 20 Mai, 20 Iunie; a doua 22 Iunie, 22 Iulie; a treia 24 Iulie, 24 August. Inchierea stagiunii 1 Septembrie.

Inchirierile se fac nominal, fără drept de cedare.

Masa în Hotelul mare, table d'hôte 6 lei de persoană zilnic, coprinzând și cafeaua cu lapte. Copiii până la 10 ani, lei 3. Restaurantul mic table d'hôte 5 lei și 2,50. Se servește și à la carte. Abonamentele la Restaurant nu sunt obligatorii. Cantina cu prețuri foarte moderate.

Vizitarea medicală pentru luarea băilor este obligatorie. Poștă, Telegraf, Farmacie, Infirmerie, Tramcar dela 1 Iunie.

Se observă respectarea strictă a regulamentului Stațiunii.

Angajamentele pentru camere se fac chiar de acum la biroul vânzării loturilor, în strada Modestiei No. 3, București, până la 15 Mai și dela această dată la Stațiunea băilor, prin Constanța.

Pentru orice informațiuni a se adresa la birou.

Administrația

DOCTORUL MIRON

Membru al consiliului de Igienă

CALEA MOȘILOR 209

Consult 3—p. m.

Telefon 12/33.

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
 COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
 BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN
LACTOFERMENT

(Bulion paralaetic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA

LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

Doctorul N. I. Demetriad

Monitor al Clinicei de Maladii Genito-Urinare
 din Paris (Prof. Albarau)

Instalațiune modernă pentru tratamentul de
 Specialitate și Ginecologie.

Consultațiuni 5—7.—Str. Pitar-Moșu 15.

„AGRICOLA“

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
 SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
 Prima emisiune Lei 2.500.000. Vârșafi Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,
 Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.